

Tamási Áron: Ábel a rengetegben

Könyv: <http://mek.oszk.hu/01000/01082/html/>
Film: <https://www.youtube.com/watch?v=55W2RTTwNH0>

1920. Ábel a szegény székely pásztor/favágó fent él a Hargitán.

- Árulja a bank fáját, intézkedik a fuvarosokkal és vásárlókkal
- Éli a természet közeli életet az állatokkal
- A nagy hidegben és szegénységben próbál túlélni (az eszével és gyakorlati trükkökkel)
- Magányában elmélkedik a világ erkölcsi rendjén (morál)

2016. A cserkészek felmennek a Hargitára, hogy:

- Megélik a pásztor hagyományokat
- Közelebb kerüljenek a természethez
- Gyakorlati és elméleti dolgokat tanuljanak meg
- Lelkükben is gazdagodjanak

Rövid tartalom (Chmielewski Erika)

Szereplők: Szakállas Ábel; Szakállas Gergely -Ábel apja; Páter gvárgyián, a főbarát; Márkus, a fiatal barát; Furtunát barát; Bankigazgató; Banki pénztáros; Fuszulán a rabló; Surgyelán a csendőr; Csendőrök.

Történik 1920-ban, miután a románok kézhez vették Erdélyt.

Ábel egyedül lakik, a munkája egy erdei pásztor a Hargitán (Erdély). A fát árulja az erdőn, a jövedelemmel pedig el kell számolnia, és mindezért ötszáz lej havi fizetést kap.

Ősz lesz, és egyre kevesebb és kevesebb ember jön fát venni. Egyik reggel megérkezik három barát a Hargitára: páter gvárgyián, Furtunát és Márkus, a legfiatalabb (Ezek a szerzetesek). Ábel jól összebarátkozik velük.

Egyik nap, egy román kereskedő érkezik az erdőbe Ábelhez (Fuszulán). Sok szekér fát vesz tőle. Egy pár nap múlva újra visszajön ez az ember, és azt mondja Ábelnek, hogy ezentúl egyenesen a bankba fizeti be az összeget.

Közben megérkezik a bankigazgató is, és kiderül, hogy Fuszulán csaló, aki nem fizetett a fáért. Ábel és a bankigazgató megtalálja Fuszulánt, és az igazgató megkötözve az autójába ülteti, hogy elvigye a börtönbe. Fuszulán kiszabadul, mert Ábel nem kötötte meg a lábát, és rátaposott a gázpedálra (az autó felborult).

A bank a tolvaj elfogására egy csendőrt küld Ábel nyakára: Surgyelánt. Surgyelán durván bánik Ábelrel és élőszkodik rajta. Titokban megveszi Ábel kecskéjét, kutyáját pedig elkergeti. Egyik este megjelenik a háznál a Fuszulán, a rabló. Kiderül, hogy ő Surgyelán barátja.

Márkus, a fiatal szerzetes tüdőbeteg, hegyi levegőre van szüksége. Felköltözik Ábelhez.

Egyik este megjelenik a két rabló, hogy bezabáljanak Ábelnél. Márkus beszél nekik Istenről és a megváltásról, és ennek hatására megtér a két rabló. Másnap önként feladják magukat a rendőrségen.

Márkus meghal tüdőbajban.

Tamási Áron: Ábel a rengetegben

(rövidített részletek)

Mikor és hol játszódik a történet?

Abban a nevezetes ezerkilencszáz és huszadik évben, vagyis egy esztendőre rá, hogy a románok kézhez vettek minket, székelyeket, az én életemben még külön is igen nagy fordulat állott bé. Akkor is Ábelnek hívtak engem; s ott laktunk Csíkcsicsóban, abban a nagy káposztatermelő faluban, a felcsíki járásban, éppen az Olt vize mellett.

Apám, akit Gergelynek neveztek, még élt abban az időben, s közbirtokossági erdőpásztor volt. Ott is lakott fenn az erdőn, egyedül egy kalibában; s csak akkor jövedgetett haza a házhoz, amikor az elesége elfogyott. Ilyenkor édesanyám ismét feltarisnyálta, s azzal visszament az erdei szállásra, hogy legalább egy hétig megint ne lássuk.

Gyermek a háznál rajtam kívül nem volt, s én ezt nem is bántam, mert engemet is csak bajosan tudtak iskolába járatni s ruházni, olyan nagy szegénységben éltünk.

Az a nap, amelyik az előbb felemlített nagy fordulatot hozta belé az életembe, éppen a Szent Mihály napjára következő nap volt, vagyis szeptember harmincadika.

Ábel és az édesapja

- Hát van-é sok bükkmakk az erdőn? - kérdeztem.

- Ott van elég - felelte.

- Hát disznó hozzá?

- Azok mind itthon laknak a faluban - mondta apám; s odaállott mellém, és álltából nézni kezdte, hogy miképpen is fejtem a törökbúzákat. Láttam, hogy nincs valami erős jókedvében, s ezért még ügyesebben kezdtem egy nagy csövön járatni a kezemet, de feltettem magamban, hogy biza én sem szökdösöm az örömtől, hanem tartom magam, ahogy az egy munkásemberhez talál.

- Hát hogy fejlődik a törökbúza? - kérdezte ismét.

- Ez jól, ha jól fejti valaki - feleltem én is.

Erre is csak tovább nézte az én munkámat, amiből én már tudtam, hogy hibát keres.

- Hát te nem fejted valami jól - szólalt is meg.

No, erre felnéztem reá, s mosolyoghattam is egy kicsit.

- Ezt dicséretképpen mondá-e? - kérdeztem.

- Nem éppen.

- Kár pedig, mert a fiú úgy fejtí pontosan, ahogy az atyától tanulta.

Erre a válaszra letette apám a sapkáját is, mert nagy báránybőr sapkája volt neki, amolyan tornyosan felálló, s azt lehetőség szerint örökké a fején tartotta.

- Erősen sokat tudsz, pedig milyen kicsi vagy! - mondta.

- Én kicsi, mert ülök.

- Lám, állj fel!

Felálltam, a mellemet kivettem, s így szóltam:

- No, most nézzen meg!

Az igaz lehet, hogy kicsi voltam, de hát időben is csak ahhoz mérve állottam, hiszen a tizenötödik esztendőöt csak azelőtt kilenc nappal tötöttem volt bé. Ellenben apám az ötvenet elrűgta volt már, s mégis csak valami három ujjal lehetett magosabb, mint én.

- No, csakugyan nöttél, amióta nem jártam haza - ismerte mégis el.

- Mennyit?

- Kilenc napot.

Mindjárt kitaláltam, hogy a kilenc napot azért mondja, mert éppen annyi ideje nem láttuk egymást.

- Édesapám sem nött egy nap alatt kettöt - feleltem neki.

- Hordj fát, s tégy tüzet az eperfa alá! - utasított jó idő múlva.

Én fát hordtam nyomban, s tüzet tettem az eperfa alá, mely a munkálkodás helyétől három lépésre lehetett csupán. De jól is volt ez így, mert a tűzvilágnál tisztán látott apám, amikor darabolni kellett fel a nyulat.

- Holnap kimegyünk, s lakjál az erdőben.

- Hova megyünk ki?

- Mi a Hargitára, s oda is egy kicsi házba. A tegnap valami szeredai bankurak vadászni jöttek a közbirtokossági erdőbe, s elszerezték nekik erdőpásztornak, a bank erdejébe, amelyik a Hargitán van. Fizetést is kapnál, ha csakugyan nem félnél ott egyedül megmaradni.

Hát erre nem is tudtam hamarjában szólni semmit, csak behúztam a nyakamat, s úgy pisloghattam, mint a béka.

- Az ember nem fél, hacsak lehet - mondtam megereszkedve.

- Ott nem lesz rossz dolgod - biztatott apám - mert úgy fogsz élni, mint egy királyfiú.

- Én úgy, ha lesz rá mód.

A beszéd itt félbemaradt, mert édesanyám jött felénk egy égő lámpával, amit felakasztott a tűz melletti eperfára. S ahogy felakasztotta, mindjárt kenyeret vett elé, abból kanyarított nekünk egy-egy jó darabot, arra rávettük az illatozó nyúlpecsenyét, s bicskával falatozni kezdtünk. Úgy esett nekünk, mint a szopós gyermeknek a tej. Rá kútvizet ittunk, s ki voltunk békülve magunkkal.

Nemsokára le is feküdtünk, hogy frissek lehessünk a holnapi nagy napra.

Ábel megérkezik az új házába a havason

Végre, amikor a nap már jócskán belétört a délutánba, kiérkeztünk egy nagy havasi legelőre. Ezen a legelőn, ameddig csak ellátott a szem, mindenütt a borókafenyő tömött s kerek bokrai üldögéltek a földön, mintha a körüllevő hegyek mind idejártak volna óriási zöld tojásokat tojni. Apám megállt a legelő szélén, és nagyot húzott a jó borókás levegőből.

- No, itt vagyunk a Borzoston! - mondta, és leheveredett az egyik bokor alá.

Erre a bójelentésre én is bőséges levegőt vettem, s szorgosan kezdtem portyázni a szemeimmel, hátha meglátnám valahol a laktanyámat.

- Mért vigyázkodol? - kérdezte apám.

- Keresem a házamot - mondtam.

Apám felült, s elmutatott a legelőn keresztül.

- Ott van egy út, a borókás széle felé - magyarázta -, s azon az úton túl kezdődik egy erdő, látod-e?

- Látom-forma.

- No, ha látod-forma, akkor csak ereszkedjél le ide mellém, mert ott van a házad, alig az erdő szélén.

Nem kellett kétszer mondani nekem sem.

- Így, né! - laposodtam el a földön. - Nyugodjunk ki magunkot, hadd lássa aztán a ház, hogy legények vagyunk.

Nyugodtunk is valami negyedóráig, aztán friss erővel ismét megindultunk. Ahogy áthaladtunk az úton, amelyen a csíkiak Udvarhelyre s az udvarhelyiek Csíkba közlekedtek, a szemem erősen kezdte fürkészni, hogy apám nem beszél vala-e félre. De nem, mert egyszerre feltűnt a ház. Festetlen fenyődeszkából volt összehányva, s úgy kuporgott szomorúan az erdőszélen, mintha csóré emberek építették volna.

Apám letette a terhet, s a kecskét megkötötte egy fiatal fenyőfához. A tyúkokkal s a macskás tarisnyával én is lerakodtam apám útmutatása szerint, aztán odamentem a házhoz, megfogtam az egyik kiálló deszkáját, mintha parolázni akarnék vele, és így szólítottam meg:

- Szervusz, hogy hínak?

- Engem háznak, hát téged? - felelte helyette apám.

- Ha téged háznak, akkor engem püspöknek - mondtam, és elindultam, hogy megkerüljem az egészet. Amikor kereken jártam, s láttam, hogy nem javult semmit a helyzet, megálltam apám előtt, rámutattam az építményre, s így szóltam:

- Édesapám, ha mi a majmoktól lettünk volt, akkor a házak ettől.

- Hát nincs elég deszka benne? - védte apám, mint egy ügyvéd.

- Lik is van elég - feleltem.

- Hát rajtad nincs? - kérdezte apám.

Erre nem felelhettem egyebet, puszogni kezdtem.

Ábel találkozik a bankigazgatóval

Másnap kongó és dübörgő hang ébresztett föl a mélységekből. Az első eszmélésem az volt, hogy a kutya ugatott belé a fülembe; majd egy urat láttam meg az ajtóban, puskával a vállán.

- Mi az, öcskös? - szólt rám. - Tán álomport vettél?

Mindjárt gondoltam, hogy az igazgató lesz, s így feleltem:

- Miből vettem volna, mikor még nem kaptam fizetést?

- Ha így forgolódol, nem is kapsz - mondta az igazgató. - Hát milyen pásztor vagy, hogy még ilyenkor is alszol?

- Én még nem vagyok semmilyen pásztor - feleltem; s valamilyen is csak akkor leszek, ha megegyeztünk.

Úgy látszik, velem ebben egyetértett, mert barátságosabban kérdezte meg:

- Hát itt ágy nincs?

- Itt nincs; vagy ha van, akkor olyan kicsi, hogy nem látjuk.

- Tudod-e, kivel beszélsz?

- Én igen.

- Hát kivel?

- A nagyságos igazgató úrral, a szeredai bankból.

A cím jólesett neki, mert egyszerre felengedett:

- Hát téged hogy hívnak? - kérdezne.

- Engem Ábelnek.

- Nagyot nőj!

- Köszönöm, de így is alig bírok magammal.

Erre elnevette magát.

Kiakasztotta a bőrtáskát a nyakából, s letette az asztalra. Aztán maga is melléje ült, de szinte ledőlt a gyenge székről, melynek a lába s a támasztója huttyanó mogyoróféből volt s az ülőkéje venyigéből.

- Legalább ez a szék tudja a régulát - jegyeztem meg.

Az igazgató úgy nézett rám, mintha sérelem következne a szavamból.

- Miért? - kérdezte.

- Azért, mert mindjárt letérdel, ha urat lát.

- Ez az asztal sem jobb - mondta.

- Várhatja is, amíg dicsérni fogjuk - feleltem.

Erre megígérte, hogy holnap egy jobb asztalt s egy jobb széket fog küldeni; s egy ágyat is nekem, hogy ne háljak a földön. Aztán két bárcakönyvet vett elé a táskából, s így szólt:

- No, most ide figyelj!

Én figyeltem, s ő magyarázott:

- Ha emberek jönnek szekérral, hogy fát vegyenek, akkor te mindig cédulát írsz az eladott fáról. Ügyelj arra, hogy ez a másolópapír mindig két lap között legyen, mert dupla példányban kell a cédulát kiállítani. Ráírod a vásárló nevét, a fa minőségét és árát, aztán a cédulát aláírod te is, a vevő is, a pénzt beszeded tőle; utána a második lapot kiszakítod, és odaadod neki, az első pedig megmarad ebben a könyvben, hogy a banknak el tudj számolni az eladott fával s a beszedett pénzzel. Értetted?

- Én igen, ha csak ennyiből áll.

- A hullafa ára szekerenként harminc lej; a hasogatott f aé ötven. Különben itt van egy táblázat, ami mindent megmagyaráz. Ezt ide fogjuk szegezni a falra. Jó lesz-e?

- Nekem jó, ha a táblázatnak jó.

Fel is szegezte mindjárt a táblázatot az ajtóval szembe a falra, és onnét elolvasta nekem. Ebből meg lehetett tudni, hogy van felvágott fa kilencszáz öllel, melyből négyszáz kubik és ötszáz rendes; továbbá meg lehetett tudni az árjegyzéket és a pásztor kötelességeit.

- Még Mózesnek sem írták meg jobban - dicsértem a táblát.

- Miféle Mózesnek? - kérdezte az igazgató.

- Annak, aki nem a Hargitán járt, hanem a Sínai-hegyen.

- Te annyit tudsz, hogy papnak is elmehetnél.

- A másvilágról tudok is annyit, mint ők - feleltem neki. - De ezt a jelenvaló világot még tanulnom kell.

Az igazgató visszaakasztotta a nyakába a táskát, a puskát is a vállára kapta.

- No, akkor gyere, s kezdjük.

- Mit kezdünk?

- Kitanulni ezt a világot.

Elindultunk, hogy körüljárjuk az erdőt. Keveset mondok, de két óránál többet keringtünk, s ezalatt az igazgató folytonosan mutogatott és mondta:

- Ez is a banké, ez is a banké.

- Hát a bank kié? - kérdeztem.

- Az a miénk.

- Hányan vannak?

- Én s tizenkét igazgatósági tag.

- Hát azok a tagok mit csinálnak?

Az igazgató vállat vont, majd furcsán mosolyogva így felelt:

- Hát... hát... élvezik a jövedelmet.

- Miért nem jönnek ide, hogy őrizzék az erdőt? - mondtam. - Itt is lehetne élvezni a jövedelmet!

Az igazgató egyszeriben a védelmükre kelt.

- Azért nem jönnek ide - felelte -, hogy te is megélhess, apáddal együtt.

Helyes mondás volt ez, de éreztem, hogy benne van az ördög, s kuncogni kezdtem.

- Mit nevensz? - kérdezte az igazgató.

Éppen egy nagy erős bükkfához érkeztünk, melyet tövestől kidöntött volt a szélvihar.

- Ez a fa készített a nevetésre - mondtam.

- Hát az hogyan?

- Eszembe juttatta, hogy ő is élvezte a jövedelmet, amíg nem jött a szélvihar.

Az igazgató szúrósan nézett reám, de ha mindjárt elcsapott volna, azt sem bántam volna. A szemem sarkából jól láttam, hogy olyan, mint egy mérges kutya, de mégis így szólt:

- Az ilyen fákat, mint ez, vagyis amiket a szél dönt ki: azokat mind neked adom. Vágd fel és add el, akinek akarod.

- No, ezt köszönettel veszem - feleltem.

Többet aztán nemigen beszélgettünk, pedig még az útra is kikísértem, amelyik a legelőn vezetett keresztül. Itt egy kék színű autó állott, s benne a gépi vezető. Az igazgató belé szállt az autóba, s onnét vetette ki nekem a szót, mondván:

- Ötszáz lej lesz a havi fizetésed.

Azzal elporzott a kocsi, s én ismét egyedül maradtam. Ahogy ott álltam és néztem a futásukat, egyszerre eszembe jutott, hogy elfelejtettem puskát kérni tőle; vagy megmondani legalább, hogy folyamodjanak fegyvertartási engedélyért. Úgy bántam a dolgot, hogy a fejemet ütöttem.

Ábel találkozik a csiksomlói barátokkal (szerzetesekkel)

A leszakadt tüzet ismét felélesztettem, de hiába vártam, hogy gyülekezzenek a meleg. Lesbe álltam, s figyelni kezdtem, hogy hova lesz el, s hát a gerendák között a tető felé s az oldalnyílásokon kifelé lopózik. Mert olyan a meleg is, mint a költöző madár. Mivel az is, amikor eljön ősszel az ideje, egyszerre nyugtalankodni kezd, aztán otthagyja a fészket és a házat, s elmegy szépen Afrikába. Úgy volna jó, hogy az ember is utánamenjen, de hát a madárnak s a melegnek szárnya van és szabadsága, az embernek pedig egyetlen szülőföldje és sok kötelessége.

De akkor szekérsörgést hallottam, s valami beszédet is. Kivettem tekintetemet az ablakon, s hát egy sárgára festett kocsiszekéren istenes vendégek érkeztek.

Mégpedig három szerzetes barát.

- Adjon az Isten! - mondta az első.

- Megköszönök, ha adna - feleltem, s már kezdtem is biztatni őket, hogy üljenek is le ebben a szegény hajlékban.

Körülnéztek, s leültek.

- Ki itt az erdőpásztor? - kérdezte a főbarát.

- Hát nem látható, hogy ki? - feleltem.

- Mi csak téged látunk - mondta a kérdező.

- S az nem elég?

- Nekünk elég volna, de fát is szeretnénk venni.

- Azt is eligazítjuk - nyugtattam meg -, mert ebben a házban jelenleg csak két barát s egy erdőpásztor van, engedelemmel legyen mondva.

Erre összenéztek, s mintha elmosolyodtak volna.

- No, mit szólsz ehhez, Furtunát? - kérdezte a főbarát a másikat.

- Jól indul - felelte Furtunát.

A harmadik barát egy fiatal egyszerű legény volt.

- Főtisztelendő páter-gvárgyián, meddig maradunk itt? - kérdezte.

- Mért akarsz tudni, Márkus? - felelte a gvárgyián.

- Én azért, hogy a lovakra vessek-e takarót.

- Vessél egész bátran.

Amikor Márkus elment, mind a hárman összenéztünk.

- Igazi barátoknak való legény - mondtam.

- Bár egy kicsit együgyű - felelte a gvárgyián, de abban a pillanatban nagy cserszegés ijesztett meg.

- Fut a tej! - kiáltotta Furtunát.

Megszöktem magamot, de mire lekaphattam a tűzről a lábast, valamicske a tejből már kifutott volt.

A barátok jót nevettek az én szorgosságomon és a kárvallásomon, s még hergelő szavakat is mondtak. Gondoltam, hogy én sem hagyom magam, s így szóltam:

- Nekem olyan barát vendégeim vannak, akiknél még a kecsketej is buzgóbb.

- Mi még nem forrtunk fel, hogy kifuthatnánk - felelte a gvárgyián.

- Attól még nem késtek el - mondtam erre -, mert éppen tudok valakit, aki igen szeretné a tűzre tenni magukat.

- Ki az? - kérdezte a gvárgyián.

- Az éppen az ördög.

Furtunát egy kicsit megütődött, de amikor látta, hogy a főbarát szívéből nevet, akkor ő is megenyhült.

Mialatt így folyt a szó, én azon fáradoztam, hogy megkínáljam őket jó meleg tejjel. Két csuprot már elé is vettem volt, s az egyiket éppen telitöltöttem. Akkor azonban láttam, hogy a másik nem telik meg. Gondoltam hát egyet, s így szóltam Furtunához:

- Ha kérdenék valamit, megmondaná-e?

- Én meg, ha olyan a kérdés.

- Az pedig olyan - mondtam -, mert azt akarom megkérdezni, hogy ez a tej az előbb Isten akaratával futott-e ki?

- Természetes, hogy Isten akaratával - felelte Furtunát.

- Akkor jó - mondtam, s azzal a tele csuprot a főbarát elé tettem, a hiányost pedig Furtunát elejébe. Hát erre Furtunát megnézte a főbarát csuprát, de meg az övét is, amely alig volt félig. A hiányosság nagyon feltűnhetett neki, mert így szólt:

- Hát ennek a fele hol van?

- Annak a fele Isten akaratával kifutott - mondtam.

Folytattuk még ezen az ösvényen egy ideig a szót, majd aztán kiadtam nekik hittanból a bizonyítványt, és más beszéd tárgyat kerestünk. De nekem a fő célom tovább is az volt, hogy a kedves vendégeimnek mulatságot szerezzek; nekik ellenben az volt, hogy a favásárt megcsinálják. Ki is mentünk úgy a déli időben, s körüljártuk az ölfákat. A páter-gvárgyián nagy szakértelemmel vizsgálta az állományt, mert a saját szemével akarta látni, hogy mit veszzen meg. Az egyik ölet meg is bontatta velem, hogy üresség nincs-e belül, vagy nem csalunk-e valahogy másként. De aztán megnyugodott, s azt mondta:

- Ötven öl kéne nekünk.

- Ha kéne, van - mondtam.

- Hát az ára mennyi?

- Ölinek kétszáz.

- Az sok.

Én a magam fejétől odaadtam volna a gvárgyiánnak százötvenért is, mert a pappal szemben engedékenyebb vagyok, mint a világi emberekkel szemben. Azonban én sem voltam a magam ura, s éppen ezért tartanom kellett a kétszázhoz magamot. Végre is létrejött a vásár, s kiválasztottunk ötven ölet.

- No, evvel bé is mehetünk - mondtam.

Engem a Furtunát beszéde szomorúsággal borított bé. Elgondoltam, hogy a világ szép és változatos a földdel, az éggel és a levegővel együtt, s tele van minden olyan jóval, amire az emberek vágyódhatnak. És akit én embert eddigelé láttam, az mégis mind elégedetlen volt. S most itt van ez a rangos barát is, akiről bátran hihettem, hogy magának való boldog életet él, s

hát nem más vágyódásai vannak neki is!? De bizony más, mert lám, a városból s az emberek közül a vadonba szeretne jöni, hogy egyes-egyedül keljen és feküdjék. És vele szemben itt vagyok én, aki a vadonban lakom, egyedül kelek és fekszem: s én viszont az emberek közé és városba vágyódom! Ki rendezti ezt így? Vagy ki jelöli ki az ember útjait, sohasem arrafelé, amerre ő szeretne menni?

Nagy hegyek vannak, nagy fák vannak és nagy tornyok vannak, de ezt a kérdést nagysággal fel nem érik!

Nem tudom, meddig vesztegettem így az időt, csak arra emlékszem, hogy a páter-gvárgyián egyszerre reám szólt:

- Ébredj, Ábel!

- Hányszor? - kérdeztem.

- Egyszer is elég lesz.

- No, én adok egy ráadást is, ha reggelig itt maradnak.

- Köszönjük szépen - mondta a gvárgyián -, de eléggé elloptuk így is a napot.

- Jól tették, mert nem az enyém volt - feleltem.

A barátfőnök mosolyogva odajött hozzám, és megsimogatott.

- Mindig így villámlik az eszed? - kérdezte.

- Nekem mindig így, amikor belé akarok csapni valamibe.

- Hát most mibe akarsz belécsapni?

- Én a maga tenyeribe.

A gvárgyián örömmel tartotta a tenyerét, és beléadtam egy parolát, s megöleltük egymást.

Ábel találkozik Fuszulánnal

Egy román úr keresett fel ugyanis, akit Fuszulánnak hívtak; s miután apróra kikérdezett engemet, bőséges nyomatékkal eladta, hogy nagyobb mennyiségben szeretne a katonaság számára fát vásárolni. Erre én nem szóltam semmit, hanem kivittem őt a ház elé egy olyan dombos helyre, ahonnét jól látszott az ölfák serege. Itt megállítottam s rámutattam a rengeteg fára.

- Ennél nagyobb mennyiségben-e? - kérdeztem.

- Jóval kisebb mennyiségben - felelte Fuszulán.

- Akkor szerencsénk van!

- Miért mondod?

- Azért mondom - feleltem -, mert ha ennél nagyobb mennyiségben akart volna venni, akkor mi ketten nem tudtunk volna vásárt csinálni.

Fuszulán cigarettára gyűjtött; s eggyel engemet is megkínált. De más tekintetben is pazarló módon viselte magát, szólván is dagadozva, mintha meg akarná venni az egész Hargitát:

- Ötven ölet ezennel lefoglalok!

- Mivel? - kérdeztem.

- Pénzzel.

- Azzal lehet.

- Hát mivel nem lehet?

- Fegyverrel, például - mondtam.

Fuszulán jól megnézett engem.

- Hány éves vagy? - kérdezte.

- Tizenhat.

- S már ilyen bátran beszélsz?

- Nem látok ellenséget.

- De én román vagyok! - mondta leső szemekkel Fuszulán.

- Tőlem lehet, mert én nem fogadom el.

- Mit nem fogadsz el?

- Magát ellenségnek.

Fuszulán ezen jót nevetett; majd aztán az ölfák közé mentünk, ahogy a vásár megkívánta. Kiválasztottunk ötven ölet, s azokra én mind keresztet rajzoltam.

Kiderül, hogy Fuszulán egy tolvaj

A tolvaj embert azonban nem mindig szereti a jó szerencse, mert a bank igazgatóját éppen azon a napon küldte ki az Isten. Már közel voltunk az esteledéshez, amikor gyors gépkocsiján odazúgott az erdő mellé. Vadászfegyvert is hozott magával, s azt a karján tartotta akkor is, amikor kiszállt.

Hogy megy a bolt? - kérdezte.

- Úgy megy, mintha taszítanák, nagyságos igazgató úr.

- Hát a barátok elhordták-e már a fát?

- Felét el; s ők lesznek az elsők, akiket Szent Ferenc a másik felével is megsegít.

Bémentünk a házba, s az igazgató úr letámasztotta az asztal mellé a fegyvert.

- Hát valaki más vett-e nagyobb tételben? - kérdezte.

- Igen, de csak Fuszulán.

Az igazgató megráncolta a homlokát, s reám nézett.

- Ki az a Fuszulán? - kérdezte.

- Az egy román ember, aki jobban szeret a bankba fizetni, mint nekem.

- Melyik bankba?

- A mi bankunkba.

- Tudtommal semmiféle Fuszulán nem fizetett a mi bankunkba fáért - mondta elgondolkozva az igazgató.

Hát erre én is megelégteltem, hogy osztozkodjunk Fuszulán felett, s elévettem a levelet. Az igazgató megnézte, s abban a helyben így szólt:

- Ez a levél hamisítvány.

- Akkor jó - mondtam.

- Miért jó?! - szigorodott el az igazgató.

- Azért, mert akkor őt is meghamisítjuk.

- Kit?

- Mi Fuszulánt.

- Hát hol van?

- Mindjárt itt lesz.

Azzal eléadtam, hogy az utolsó terü fáért, a harmadik fordulással, minden percben megérkezhetik a két teherszállító motor s velük Fuszulán, a csaló. Hamar tervet csináltunk az igazgatóval ketten: én kimentem a ház elé, mintha semmi baj nem lenne, ő pedig a puskával bent őrködött a házban.

Nem telt belé tíz perc, megérkezett a két motoros.

Amikor az ajtóig értünk, előre engedtem Fuszulánt. Hátral úgy reszkettem, mintha egész hónapban kocsonyát ettem volna. Figyeltem, ahogy csak tudtam: s amikor nyitotta Fuszulán az ajtót, abban a pillantásban csendesen félrehúzódtam, nehogy engemet is szembeköpjön a puska. Fuszulán nem vette ezt észre, hanem belépett. De abban a pillanatban rá is ordított az igazgató:

- Állj, vagy lövök!

Rémítő csend lett.

Aztán megint hallottam az igazgatót:

- Fel a kezekkel!

Aztán megint:

- Ábel, hol vagy?

- Itt vagyok kéznél! - feleltem.

S rögtön a helyszínre ugrottam.

Az első pillantásban azt hittem, hogy tüstént kacagni kezdek, mert Fuszulán, a két karját felfelé duvasztva, úgy reszketett. De az igazgatónak is hiába volt a puska a kezében, mert a horgasina erősen muzsikált.

- Mit csináljak? - kérdeztem.

- Kösd meg ezt a gazembert! - mondta az igazgató.

Szerencsére megvolt a köté, amivel a kecskét kivezette volt édesapám; s azzal a kötével istenesen összekötöttem a Fuszulán két kezét. Amikor az utolsó bogot is cifráztam, odaszólt nekem az igazgató:

- Add ide a hamisított levelet!

Úgy adtam oda, hogy a zsebébe dugtam, mert a puskát még most is Fuszulánra szegezve tartotta.

Az igazgató nem akarta, hogy tovább üzzük az eszünket, s a pénzt kérte tőlem, amit a fából árultam, hogy minél hamarább vihesse Fuszulánt. Én azt tanácsoltam neki, hogy a pénzt, ami jócskán volt, eme fuszulános alkalommal ne vigye magával, hanem menjen úgy, mint egy szegény ember. Tanácsomat az igazgató szerencsére meg is fogadta, s ezzel kivittük Fuszulán János urat a kicsi gépkocsihoz, melynek egy ülése volt csupán. Erre felültettük az engedelmes csalót, aztán melléje ült az igazgató is, és bégyújotta a motrot.

A bank egy csendőrt hoz az elszökött tolvaj megfogására

A bank pénztárosa állott a ház előtt, s mellette egy barna fegyveres katona.

Egy szigorú román csendőr.

Ahogy megpillantottam őket, egyszerre reszketni kezdtem. Akkor még nem tudtam, hogy miért, de az elkövetkező idő eléggé megmondta ezt nekem. Mert az az élet, amit a csendőr hozott el az én házamba, csak a pusztába kivetett zsidók életéhez hasonlítható, ha ugyan igaz, amit őrölük beszélnek.

Annyi bizonyos, hogy abban a percben, amikor én a bank pénztárosát és a csendőrt megpillantottam, hargitai életemnek egy új szakasza kezdődött.

Keserves, téli szakasza.

Dermedezve hallgattam a pénztáros elbeszélését, mellyel megfejtést nyert az is; hogy mért nem tudtam aludni az elmúlt éjszaka. Most hirtelen felötlött előttem az a hiba is, amelyet a tolvaj szállítása dolgában elkövettünk. Ez a hiba pedig az volt, hogy mi felültettük ugyan Fuszulánt a kormányzó kerék mellé és a kényes billentyűk közé, de annyi eszünk már nem volt, hogy a két lábát is összekössük. De hát én gondoljak mindenre a világon, amikor az igazgató is ott van, azzal a nagy tudós eszével?!

Egy-két pillanatig elgondolkoztam, aztán mohón kérdeztem meg:

- Hát Fuszulán?

- Annak nyoma veszett - felelte a pénztáros.

Surgyélán, a csendőr

- Tej kell!

Megrebbenve hátranéztem, s hát a csendőr áll a ház ajtajában. Sapka nélkül volt, megborzadt hajjal és vérmes szemekkel. Csak most vettem igazán észre, hogy testileg is milyen eluralkodó és készre fejlődött ember.

No, gondoltam magamban, ez máris elkezdte az igazság kútját keresni.

- Tej kell! - parancsolt reám ismét.

- Fel tetszett kelni? - kérdeztem.

- Nem jól hallottad, hogy tej kell?!

- De jól és szívesen.

- Hát akkor?

- Mindjárt megfejem a kecskét.

- De kifejded belőle sokat!

- Egyből hogyan lehet sokat? - kérdeztem.

- Nem egy van neki, hanem négy!

- Mi van neki négy?

- Csics van neki négy! - kiáltott a katona.

Én szelíd maradtam tovább is.

- De az első kettőből nem ad - mondtam.

- Húzzad neki!

- De hiába húzom, mert nem ad.

- Akkor oztán én meghúzom!

Erre már egy kicsit megijedtem, hogy csakugyan húzni találja. Hamar fazékért mentem, s amikor jöttem visszafelé, a csendőr előtt megálltam, s így szóltam neki:

- No, most megyek, s még a fülit is megfejem.

A kecske víg mekegéssel fogadott, s még táncolt-forma is, amit sohasem tett. Amikor azonban alája kuporodtam a fazékkal, hirtelen nekem fordult, és a fejével úgy megtaszított, hogy huppanva ültem a háta mögé. Először azt hittem, hogy a kecske csupán játszótársat keresett bennem, így tehát nem is haragudtam meg reá, hanem felkeltem, és jó cimbora módjára kacsintottam neki egyet. Aztán ismét fejéhez helyezkedtem, de a kecske ugyanúgy járt el velem, mint az előbb. Gondoltam, hogy no, még egyet békességben próbálok. De hát harmadszor is úgy tett.

- No, elég legyen, mert te nem vagy csendőr! - mondtam akkor neki.

Nem volt mit tennem egyéb, elindultam a fazékkal, amelyben egy kortynál többecske tej nemigen lehetett. A fazék helyett a szívem volt tele; igaz, hogy nem tejjel, hanem bánattal és félelemmel.

- Úgy mentem a ház felé, mintha a kalapomat vittem volna, azzal a nagy szomorúsággal, hogy immár nincs fejem, amelyre feltegyem.

A csendőr ott állott az ajtónál, s ahogy jöttömben megpillantott, már nyújtotta is a kezét a fazék után. Én csak annyira mertem közel menni hozzá, hogy a kezeivel, vagy a lábával engem el ne érjen.

- Nem adott - jelentettem ki.

Nyilván nem a kecskére értette remegő szavamat, hanem arra, hogy én nem akarok tejet adni neki. Először a két tüzes szeme futott reám, aztán ő maga is meglendült, és egy ugrással kikapta kezemből a fazekat. Belenézett, s szájátva megállt.

- Te nem megittad?! - kérdezte.

- Olyan nincs, hogy én megittam volna! - válaszoltam.

- Hát?

- Nem adott.

- A kecske nem adta?

- Ó.

Utána belenézett megint a fazékba. S eztán az én szemembe is, még mérgesebben; majd hirtelen reám öntötte a korty tejet, és melléje így szólt:

- Disznó bolsevik!

A tej úgy folyt le az arcomon, mintha a vérem lett volna, amely ártatlanságomnak bizonyosságául fehérre változott. Mégsem szóltam semmit, hanem türelemmel a vállaimon, békébe indultam a házba. A csendőr azonban megragadta a karomat, és így szólt:

- Vissza gyere! - mondta.

Engednem kellett neki, s hát a pajta felé irányoz. Tudtam, hogy most a kecske is bajt lát, de mentem. Én elől, s ő utánam. Bent a kecskére fordulva, egymás mellett megálltunk.

- Ez a?! - kérdezte.

- Muszáj ez legyen, mert más kecske nincs - mondtam.

- Ez nem adja?

- Ez az egy.

Erre megfogta a kecske két kicsi szarvát, engemet pedig a tőgyéhez parancsolt. Én nagy buzgalommal fogtam ismét a fejéhez, de még nagyobb buzgalommal kértem az Istent, hogy ez egyszer tejet ne lássunk. Hála legyen, nem is láttunk, pedig a csendőr mindegyre biztatta elülről a kecskét:

- Tejet adni! Tejet adni!

Kis idő múlva gorombább szavakkal is kezdte puhítani, de eredménytelenül. Végre nagy fenekedéssel ő állott a fejéhez, de olyan irgalmatlanul, hogy a kecske nagy fájdalomában egészen megvadult, és egyetlen ökleléssel hanyatág terítette.

Rögtön odaugrottam, nehogy a kicsi szarvával valami alkalmatlan helyen meglikassza a csendőrt. S még segítettem is neki a felállásban, de nem keresztényi szeretetből, hanem azért, hogy a kecske másodszor is feltaszítsa. Erre azonban sor nem került, mert feltápázkodás után a csendőr is elévette magát, s erős nekihazakodással úgy belérúgott a kecskébe, ahogy csak tudott.

- Bolsevik! - kiáltotta neki is.

Most már mind bolsevikok voltunk: én is, a kecske is, Bolha is, s tán még Szent Ferenc is, aki pedig egyet sem szólt, hanem feküdt szép laposan a kalendáriumban s a barátok könyveiben.

Úgy tértünk vissza a házba, mint akik nem látták a feltámadást. Itt a katona megint nekem támadt, hogy a bémaradt tej helyett adjak neki ennivalót. Mivel vettem volt az emberektől valami két hétre valót, abba belészabadítottam, mondván:

- Amikor nem lesz, nem adok.

Láttam még étkes embert, de olyant, mint ez a csendőr, sohasem. Igaz, hogy sokat jött volt hágóra, amíg kiérkezett ide a Hargitára; s az erejéből reám és a kecskére is sokat pazarolt, de azért mégis sok volt, amit elpusztított. Hanem a hasán keresztül meg is szelődött legalább annyira, hogy amikor bévégezte a lakomát, hozzám így szólt:

- Hát téged minek hívnak?

- Engem Szakállasnak - mondtam.

- Milyen Szakállasnak?

- Olyannak, amilyen a zsidóknak van.

Ez tetszett neki, mert egy kicsit elmosolyodott, ami először történt meg a mi életünkben.

- Hát téged Izidornak hírnak? - kezdte a tréfa szárnyát is billegtetni.

- Engem hívhatnának annak is, annyi sok bajt láttam eddigelé.

Erre, valami okból, hirtelen felugrott; s mindjárt vastagra fogta a dolgot, mert megragadta a nyakamat.

- Nem megmondod a nevedet!

- Á-á-á... - nyögtem a markában.

De hamar megsajnálta, s eleresztett.

- Ábel - mondtam. - Hát magát hogy hívják?

- Nekem Surgyélán nevem van - felelte.

- Elöl-e, vagy hátul?

- A magyar világban elől volt, de most elment a végire.

- Hát felesége van-e? - tudakoltam tovább.

- Nékem? Van minden házban! - felelte.

- S meddig marad itt? - bátorkodtam tovább.

- A megfogásig - feleltre Surgyélán.

Nem kérdeztem, hogy miféle megfogásig, mert egyrészt tudtam, hogy nekünk csak Fuszulán van megfogni való; másrészt pedig attól tartottam, hogy így jóllakva olyan csúfot talál mondani, amitől a barátok könyvei mind elvörösödnek.

Surgyélán és Fuszulán barátok

Ha jól emlékszem, az a nevezetes nap éppen újesztendő második napja volt. Én még akkor is ott feküdtem a földön, két nap óta csakugyan étlen, mert a hazainak már a morzsáit is megettem volt. Künn megdermedve világított a hó, s keményre fagyva, mint a csont. Éppen délfelé járhatott az idő, amikor egy látatlan, de félelmetes ember érkezett a házhoz. Nem jött bé a házba, hanem künn a ház előtt kettőt-hármat kiáltott románul, de nem is emberi módon, hanem ordítva, mint az oroszlan. Szörnyen megijedtem, de megijedt maga Surgyélán is, mert gyorsan felkapta a puskáját, és az ajtó felé szegezte.

- Jobb volna, ha kimenne! - mondtam, könyörgő hangon.

Erre Surgyélán kilesett az ablakon, s valamit gondolt, csakugyan kiment. De a nagy elszánásban az ajtót nyitva felejtette. Így aztán jól hallottam, hogy két kurtát ő is kiáltott, mire a másik őt a nevéen szólította csendesebben. Erre beszélgetni kezdtek. A hang nagyon ismerős volt nekem; s bár félelmemben nehezen tudtam gondolkozni, végre mégis eszembe pattant egy név:

- Fuszulán!

Minél jobban füleltem, annál inkább megbizonyosodtam a hangból, hogy csakugyan Fuszulán lesz. De annál jobban kezdtem félni is, mert én voltam annak idején az egyik megfogója. Minden reszkető hitemet Surgyélánba vetettem, kit áldattam ijedtemben az Istennel, ha megvéd ennek a tolvajnak a bossúja elől.

Úgy remegtem, mint ahogy a páter-gvárgyián kezében reszkettek volt a *Nick Carter*-füzetek. Bébújtam egészen a takaró alá, hogy ne is halljam a Fuszulán-hangot. Nem is tudom, hogy meddig várhattam így, keresztre feszítve, a takaró alatt, de egyszer mintha motoszkálást hallottam volna a szobában. A fejemet azonban nem mertem kidugni, hanem vártam.

De már éreztem is, hogy valaki húzza lefelé a fejemről a takarót

Surgyélán volt.

Ott állott előttem; s már a motoszkálási öltözetbe, vagyis a csendőri köpönyegben, puskával a nyakában és egy pokróccal a hónya alatt. Ilyen útra készen, ahogy megpillantottam őt, könyörgő szemekkel nézhettem reá, mert így szólt:

- Ne féljél, mert sok tréfákat mondigáltál nekem.

- Tán maga nem akar elmenni?! - rebegtem hozzá.

- Muszáj bizon, poroncs van.

- S hát odaki, ott ki van?

- Ki nekem poroncsot hozta.

Többet nem is szólt, hanem kezet fogott velem.

A szabadság zászlója

Estefelé egy bundás úr kopogtatott bé hozzám, és forró vizet kért. Elmondta, hogy nemrég jött látogatásra Amerikából, s legelőbb elment Udvarhely városába az öreg apjához, ott pedig autót fogadott, hogy azon átmenjen a testvéréhez Szeredába, aki ottan szemlész. Tova, künn a mezőben, megrekedtek azonban a motorral, s amíg javították, befagyott abban a víz. Így hát segítsék rajta.

Én mindennel segítettem őt, amivel csak tudtam.

Amikor aztán búcsúra került a sor, meg akarta a szívességemet rendesen fizetni. Erre elbeszéltem neki a helyzetemet, ahogy volt, s arra kértem, hogy ne pénzt adjon, hanem valami ennivalót, főlöslében ha van neki. Egy nagy skatulyában finom süteményt és halakat adott nekem, mely utóbbi halak szép pléhdobozba voltak fektetve. Amidőn mindezeket én neki szépen megköszöntem, akkor még egy kicsi zászlót is adott emlékül nekem, s a zászlócska mellé azt mondta, hogy jól becüljem meg, mert a szabadságot jelképezi.

Aztán elment.

S akkor egyszerre bátor és nagy gondolat támadt fel bennem.

Vagyis kézbe vettem a kicsi fejszét, és elindultam a hóval belepert országút felé. Ott az út közelében kiválasztottam egy sugármagas fenyőfát, arra felmentem, a tetejét levágtam, s oda feltűztem a zászlót. Lefelé jöttömben pedig levagdostam a fenyő ágait, nehogy felmehessen valaki, s onnét levegye a kicsi zászlót.

Azt a zászlót, amit én zengő szívvel és a szabadság lelkével tűztem oda; s annak öröme is, hogy megszabadultam csendőr Surgyélántól.

- No, te zászló! Aztán hirdessed a szabadságot, ahogy csak tudod!

Azzal megindultam a házamba vissza. Úgy jártam a patyolat hótenger tetején, ahogy Jézus járhatott valamikor a tengeren. Kifeszítettem a mellemet a ropogós hidegben, s a szememet kicsire húzva csintalankodtam a fénnel. S ahogy így mentem, Hunyadi János jutott eszembe, akiről azt tanultam volt, hogy sokat harcolt a törökökkel. Nem lehettek puliszkából a törökök sem, de Hunyadi mégis mindenüvé kitűzte a zászlót, melynek folytán nagy dicsőség ragadott reá.

Most én is valamicske atyafiságot éreztem véle, mert Surgyélán is felért egy basa-törökkel, s én mégis valahogy megharcoltam ellene; s kitűztem a zászlót is, hadd hirdesse, hogy a kecskeevésnek vége van!

Márkusnak hegyi levegő kell

- Hát Márkus? - folytattam.

- Beteg - felelte a gvárgyián.

Megütött szívvel néztem rá, s hát a főbarátnak is nagy szomorúság terjeng a szemében.

- No, ez rossz hír! - mondtam. - S mi baja van?

- A tüdejével van baj.

- Bár inkább szeplős volna, mert azt meg tudnám gyógyítani.

Erre nem feleltek, s én sem teregettem ezt a tréfát, mert láttam, hogy ők is erősen sajnálják szegény Márkust.

- Hegyi levegő kéne neki - szólalt meg csendesen a gvárgyián.

- Mi kéne? - ültem egyenesebbre.

- Hegyi levegő.

- Hát az nekem elég van!

- Hol? - idétlenkedett az egyik öreg.

- Hát fenn a Hargitán! Annál hegyibb levegő nem kell. Olyan hegyi, mintha meg volna szitálva: ragyog és hasít, s még peng belé, mint a jó kaszának az éle.

A páter gvárgyián elgondolkozott, majd így szólt:

- Csakugyan meg lehetne próbálni.

- Azt meg - mondta az egyik öreg.

- Meg hát! - erősítette a másik is.

Márkus megtéríti a tolvajokat

Estefele ismét a házhoz érkezett a két mezei vitéz, mármint Fuszulán és Surgyélán. Le voltak egészen rongyolódva, és meg is fogyatkoztak mindenükben, az egy szakállukat kivéve, amelyik úgy elterjedt feketén és gazdagon a mellük felé, mintha legalább egy esztendő aludtak volna, valamelyik zsidó templom oldalában.

Alig jöttek bé a házba, már ültek is legott, ha ugyan ülésnek lehet nevezni az olyant, amikor valaki csak megpillant egy széket, s máris megterheli sürgős rogyanással.

- Nehéz hivatal, ugye? - kérdeztem tőlük.

- Nehéz, hogy a fene megrágja! - mondta Surgyélán.

Ha pedig nézéssel is bé lehet vallani az ilyent, akkor fölösleges is volt, hogy Fuszulán is szóljon.

S az a kérdés olyan jól jött, hogy kacagni kezdtem, de igen Fuszulánék is. Amikor pedig annyira csendesedtünk, rámutattam Márkusra, és így szóltam:

- Látják-e, ilyen barátom van nekem!

- Ő is nem kövérebb, mint mi - mondta Fuszulán.

- Hát oztán, hogy hívják? - tudakolta Surgyélán.

Megmondtam, hogy Márkusnak hívják, s meg azt is, hogy papnak tanul, de jelenleg a gvárgyián vakációt adott neki, hogy erősödjék.

Így folyván a dolog, hamar megbarátkoztak; de ők vették annak is hasznát, mert a barátságot megpecsételni én sem késlekedtem. Vagyis az eledel egy részét a ládából az asztalra csaltam. Azután pedig, vacsora után, nekiláttunk az itálnak is. Így a kedvünkből, amely addig sem volt sovány, lassanként paripa lett; a Márkuséból pedig éppenséggel táltos. Az arcáján pedig rózsák nyíltak, a szemei ragyogtak, s az a jómondó szája meg nem állott.

A derült égre csillagnak lehetett volna kitenni.

Idő teltével, amikor éppen legjavában voltunk, hát egyszerre felállt, hogy ő prédikálni akar. De nagyon furcsa volt. Olyan, mintha hirtelen meggyógyult volna; még az arca is kikerekedett, s a melle kidomborodott.

Szemmel látván mindezt, bennem oly érzés szálldosott, hogy valami csodának vagyok a tanúja. S úgy érezhették Fuszulánék is, mert templomi szemekkel csüngöttek rajta. Márkus rájuk nézett átható és simogató tekintettel, s így kezdett szólani:

- A könyörületes Úr nevében! A maradék gyertya köszönő lángja lebbenjen felétek, akik a gyarló és szenvedő emberiség követei vagytok, megtévedt testvéreim! Megtévedtetek, hogy annál

többet tudjatok szenvedni. Az Isten vezetett titeket erre az útra, mert mindenkit Isten vezet mindenüvé. Nem tudhatjátok, hogy a bűn mikor változik erénnyé; mint ahogy nem tudjuk, mikor és hogyan változik át ama kenyér és bor, amelyről Jézus mondá az ő igéit. Céltnan testvéreim! Szakállatok van, mint a bölcseneknek; testetek van, mint az állatoknak. De lelketek van, mint a Szentléleknek! És mégis, hogy elöttetek mi van, azt nem akarjátok tudni. Pedig a megtérés várakozik rátok, és a nyugalom. Mert maradhat-e rossz mind az élete végéig az, aki édesanyától született, s aki ennek törvényén sohasem lehet más, csak gyermek? Gondoljatok hát az édesanyára, aki bűneinkért szenved. Gondoljatok rá, és akkor könnyű lesz nektek jól cselekedni.

Eme szavak után felemelte Márkus a kezeit, és így folytatta:

- Isten gyarló szolgája fölétek emeli kezeit, és az Ő szent nevében megáld titeket. Legyetek jók és térjete meg arra az útra, ahol mindnyájunkat vár az édesanyánk. Titeket is, engemet is...

Többet nem tudott mondani, hanem hirtelen leült, és az asztalra borulva zokogni kezdett.

Fuszulán is a mellére ejtette a fejét, és sírva fakadt.

Sírva Surgyélán is.

És velük én is.

Reggel a szakállasok kezet fogtak velünk, és szó nélkül, lehajtott fejjel, elhagytak minket.

Márkus barát meghal

Attól a perctől kezdve Márkus is nagyon megváltozott. Keveset beszélt, folyton csak nevetett és játszani akart; majd az egyik napon fából szemeket kezdett faragni, hogy azokból rózsafüzért szerkesszen össze. Sokat és hosszú napokon keresztül faragta őket; s amikor aztán minden szem elkészült végre, akkor a ház előtt hóhalmokat kezdett építeni. Sok hóhalmot, és egy sorjában a mező felé. Nem tudtam elgondolni, hogy miben mesterkedik, de aztán egy reggel így szólt hozzám:

- Gyere, Ábel!

- Hova, te?

- Oda, hogy nézd meg, ki beteg!

Hát kimentünk ketten, s akkor a ház elé állított engemet Márkus. Ő pedig nekihuzalkodott, mint a futók, és egymás után szökdöste átal a halmokat. S amikor sikeresen megtette az akadályos utat, visszajött hozzám, és büszkén megkérdezte:

- Hát ki a beteg?

- Valaki más, de te nem! - feleltem.

- Ezután minden reggel megcsinálok ezt - tette hozzá Márkus; majd így folytatta: - Most pedig megyek, s imádkozom.

Bémentünk a házba, ahol ő mindjárt a kezébe vette a hargitai rózsafüzért. Alig kezdett azonban imádságba, erős köhögés jött reá. Odamentem és megfogtam a fejét, de a köhögés nem akart szünni. Egyszerre vért is láttam elébuggyanni a száján. Erre még nagyobb gyámolítással fogtam meg, s biztatva mondogattam neki:

- Ne félj! Ne félj!

De akkor már sugárban ömlött belőle a vér; aztán beléesett a karjaimba, és ott kínlódott egy ideig.

Úgy vittem két karomon az ágyba, akár egy gyermeket.

Fehéren feküdt, mint a halom, amit ő rakott össze, hóból. A jobb kezével erősen fogta a rózsafüzért, melyet itt-ott pirosra festett a vér.

Már hiába szóltam hozzá, nem felelt.

A nagy odvas fa alá temettük.

Aztán magamhoz vettem a kulccsal együtt a zárat, amit a csendőrök az ajtóról leszakasztottak volt; s Bolhával és a főbaráttal együtt visszaültem a szánkóra.

Akkor éjjel ott aludtam kutyástól a barátoknál, másnap pedig elmentünk ketten a szeredai bankba; a zárral a kezemben.

- Itt van s átadom! - mondtam az igazgatónak.

- Te mit beszélsz?

- Én azt, hogy ennek a zárnak és ennek a kulcsnak a jelképében ezennel átadom a hargitai házat.

- Hát miért?

- Azért, mert a pásztorságot béfejeztem.

Több szót már nem is folytattam, hanem felvettem makacsul a februári fizetésemet, amit azzal a hírrel szereztek meg, hogy Surgyélán és Fuszulán a szeredai csendőrségnél maguktól jelentkeztek.

- Ezt Márkus cselekedte! - mondtam.